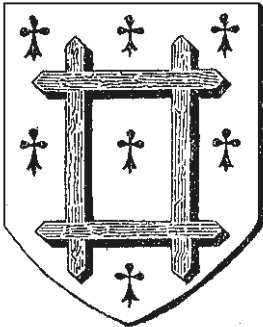

DE VRIJE AMBACHTSLIEDEN VAN DE NERING VAN DE WIJNSCHRODERS, GEZEGD KRAANKINDERS

*Kon ik maar ooit de fiere kraankinderen
uit het magische ruim des tijds ophijsen,
hun boeiende levensverhaal
zou bij elke tred in het treerad opwindend herrijzen,
en zoals uitgelezen most langzaam tot mooie
onvergetelijke wijn rijpt,
zo zou hun vergane levenswandel
ons gistend voor de geest kunnen rijzen...*

Wijnschroders waren ambachtslieden die de vracht onder meer uit de schepen losten en laadden. Ze kelderden vervolgens de wijn in bij de wijngrossiers of de wijntaverniers. Wijnschroders waren dus havenarbeiders die daarenboven het alleenrecht bezaten om alle in Gent gekochte of verkochte wijn te lossen, te laden en te vervoeren.

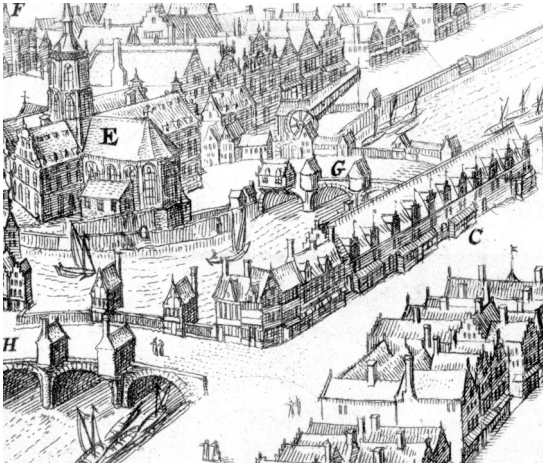
De wijn kwam uit het buitenland, zo o.m. uit Duitsland, Spanje en Frankrijk. De tonnen uit Frankrijk en Spanje b.v. kwamen via de zee toe in Middelburg en Damme, werden daar overgeslagen op Gentse schepen die de vracht langs de Lieve naar de Kraanlei brachten. Andere vrachten kwamen sedert de XVIe eeuw via de Sassevaart of sedert 1625 via de Brugse Vaart naar de Gentse

Het wapen van de wijnschroders: Op een zilveren veld met hermelijnstaarten, een houten vatsleper. Devies: Te cerebro metire tuo

haven. Bij gebrek aan een goede weginfrastructuur kwam de vracht ook via rivieren als de Leie en de Schelde uit Frankrijk naar Gent waar de wijnschroders de vracht verder behandelden. Daartoe bedienden zij de grote kraan aan de Kraanlei waar zich de wijnmarkt bevond, daarom dat de wijnschroders in de volksmond ook wel eens Kraankinders werden genoemd. Kind werd hier gebruikt in de betekenis van knecht of dieenaar en niets wijst erop dat er kinderen de kraan zouden bediend hebben.

Zij waren dus het best geplaatst en kregen het recht om ook nog naast wijn, siroop, traan, mede, azijn, olie, honing alsmede kanonnen of molenstenen te lossen.

Uit Sanderus' Flandria Illustrata van 1641.

De grote kraan aan de Kraanlei (boven letter G, de Vleeshuisbrug) alsook de St.-Veerlekerk (E) en het Groot Vleeshuis (letter C) aan de Groentenmarkt.

SCHROOIEN

Schroden of schrooien betekent o.a. zware lasten op- en afladen. Wijnschroden betekent naar omhoog of naar beneden rollen of schuiven over een schrootladder, een primitieve houten ladder met een minimum aan dwarslatten, van vaten of fusten. Ook het met een kraan manipuleren van vaten valt onder dezelfde betekenis. Men gebruikte ook nog houten vatsleden die door paarden werden getrokken. Er bestonden korte en lange schrootladders en later werden ook korte schrootladders op wielen gebruikt welke men een korte wagen noemde, waarmee hier de etymologie van het Gents woord kortewagen (of kruiwagen) is verklaard.

KRAAN

Het type kraan zoals de kraankinders gebruikten werd reeds door Archimedes uitgevonden en bleef in Europa in dienst tot de Engelsen omstreeks 1862 kranen installeerden die werden aangedreven door stoommachines.

De oprichting van een kraan nabij de Vleeshuisbrug aan de Kraanlei gebeurde op 6.8.1354. Sommige bronnen (b.v. Ronald De Buck) melden ook het schepenjaar 1353-1354 maar andere bronnen zeggen dat de kraan er in 1364-1365 kwam op het perceel Kleine Vismarkt, Leie, Kraanlei. Deze zogenaamde wijnmarkt was samen met een stuk omheining afgesloten met een poort, bewaakt door officianten van de stedelijke wijnpachters.

De kraan lag toen aan de basis van de ontwikkeling van de wijnactiviteit in Gent, waar de vaten naast het lossen ook geroeid (peilen en meten), belast en verhandeld werden.

De bediening van de kraan, waartoe de wijnschroders zelf verzocht hadden, was een gans spectaculair. Aan weerszijden van de constructie was een groot treerad bevestigd waarin de zes à tien kraankinders lopend een windas in beweging brachten.

Er moesten natuurlijk ook herstellingen gebeuren aan de kraan. Zo zien we dat Frans Mast (1664-1721) fs Cornelis in 1690 aan de grote kraan deze werken uitvoerde.

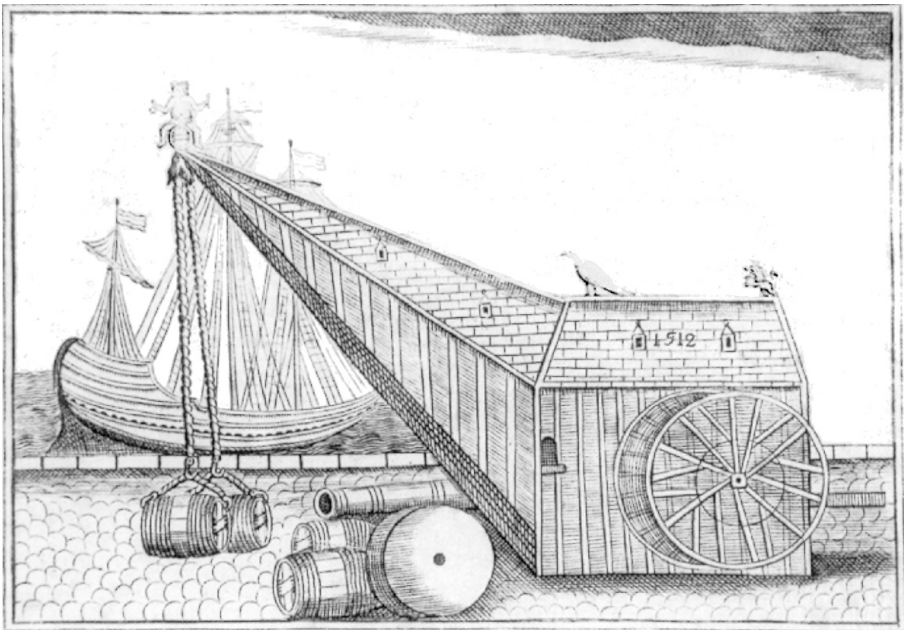
Toen in 1754 met de bouw van een nieuw neringhuis voor de wijnschroders aan de Kraanlei werd gestart werd er ook een nieuwe kaai aangelegd.

Met de teloorgang van de ambachten en de nering van de wijnschroders of kraankinders verdween mettertijd ook die kraan ca 1836.

Ronald De Buck schrijft echter in zijn boek over 'Van Wijn in Gent' dat de kraan reeds verdwenen was in 1754 bij de bouw van het nieuw neringhuis.

De kraan, zoals er een stond op de Kraanlei staat afgebeeld op een nieuwjaarskaart van de kraankinders uit 1819 (zie afbeelding). Op het dak staat het jaartal 1512, wellicht de datum waarop aan de Kraanlei een nieuwe kraan werd geplaatst.

Verder bemerken we een aantal symbolen als de Gentse Leeuw (stad Gent als eigenaar) en een bacchus (als winceurder - wijnkeurder) met gespreide benen

Nieuwjaarskaart van de wijnschrodersnering uit 1819 met een tekening die dateert van 1512. Bemerk de bacchus, de pauw en de Gentse leeuw op het dak.

*Zicht op de Lievebassin omstreeks 1750 met links de kraan,
(kopie van een werk van Van Siclers).*

op een wijnton. Op een draaispil die de familie Mast symboliseert, zit een vogel, een pauw die de familie De Pauw symboliseert. Door zijn lange nek en grote staart kwam men ertoe deze vogel als symbool voor de grote kraan aan te duiden. Op de voorgrond bemerken we de bevoorrechte goederen van de kraankinders: wijnvaten, een kanon en een molensteen. Op de achtergrond een schip met drie scheepsvlaggen.

Sedert het einde van de XVIe eeuw was dit ambacht een monopolie geworden van de families MAST en DE PAUW. De functie van kraankind was dus erfelijk. Deze twee families bezaten sinds de middeleeuwen het alleenrecht tot het uitoefenen van dit ambacht. Ook bij de familie Van der Straeten was het erfachtig, maar deze familietak is reeds vroeg uitgestorven.

Een tweede kraan werd tussen 1619 en 1639 opgericht aan de Lievekom (zie afbeelding), dit bevond zich tussen de huidige Lievekaai en Augustijnenkaai naast de Lievebrug. Ze was wellicht merkkelijk kleiner dan deze aan de Kraanlei aangezien men steeds spreekt van de 'cleene craene up de Lieve'. Ook aan deze kraan moesten soms herstellingen worden uitgevoerd. Hier is het ook Frans Mast (1664-1721) fs Cornelis die o.m. in 1719 aan de kleine kraan herstellingen deed.

De Lievekom zelf werd aangelegd tussen 1583 en 1611 en was de tweede belangrijkste aanlegplaats van Gent. Tussen ca 1600 en 1700 was zij van groot belang voor de toenmalige economie van Gent. Eens na 1720 had de Lieve

gelyk copie
 d'elken fructe
 van pauwel de d'gepreuen was keure der Stadt van Ghendt
 pauwel de d'gepreuen was keure der Stadt van Ghendt
 in zynen persoonen Jan Mast fs Jan, Jan Baptist
 de Pauw fs Pieter, Guille De Pauw fs Pauwel,
 Joos Mast fs Gaultier, Lieven De Pauw fs Pieter, Lucas
 Mast fs Lucas, Frans De Pauw fs Gillis, Norbert
 De Pauw fs Pieter, Pieter De Pauw fs Pieter, Antone
 Mast fs Michiel, Guill(um)e Vander Straeten fs
 Gillis, Guill(um)e, Frans Mast fs Cornelis, Jan De Pauw
 fs Danneel, Guill(um)e De Pauw fs Jan, Anthone
 Mast fs Cornelis, Frans Mast fs Michiel, Augustijn
 Mast fs Joos, Jacques Mast fs Jacques, Pauwel fs
 Joos, Jacques Mast fs Cornelis, Pieter Mast fs Pieter,
 Pauwel De Pauw fs Danneel, welcke heere conyngh
 onder solemmelen eedt in handen hebben verclaert
 gheswooren Craenkinders te sijn deser voorn(oemde)
 stadt, de Con(inklijke) Ma(jesteijt) midts(gaeters) Stadt
 ende Raedt goet ende ghetrauwe te sijn, de H. Catho-
 lieke Roomsche Religie vooren te staen ende onderhouden,
 de voor(chreven) functie wel ende ghetrauwelijck te
 bedienen tot conservatie van de Rechten van de
 Compoiren vande wijnen soo vanden lande als vande
 stande, ende Dienvolgende gheen wijnen te lossen
 ende wercken uyt kelders van de cooplieden
 grossiers oft ander particuliere persoonen (...).

Document van 15 december 1699 waarin de wijnschroders (kraankinders) onder plechtige eed verklaren
 Gezworen Kraankinders te zijn... (SAG - Reeks 156/25 wijnschroders - nr. 7, insinuatie).
 15e xbre 1699 (15.12.1699) - Compareerden voor mijn Ed(ele) Heeren Schepenen vande Keure der Stadt
 van Ghendt in persoonen Jan Mast fs Jan; Jan Baptist De Pauw fs Pieter; Guille De Pauw fs Pauwel;
 Joos Mast fs Gaultier; Lieven De Pauw fs Pieter; Lucas Mast fs Lucas; Frans De Pauw fs Gillis; Norbert
 De Pauw fs Pieter; Pieter De Pauw fs Pieter; Antone Mast fs Michiel; Guill(um)e Vander Straeten fs
 Gillis; Guill(um)e; Frans Mast fs Cornelis; Jan De Pauw fs Danneel; Guill(um)e De Pauw fs Jan;
 Anthone Mast fs Cornelis; Frans Mast fs Michiel; Augustijn Mast fs Joos; Jacques Mast fs Jacques;
 Pauwel fs Joos; Jacques Mast fs Cornelis; Pieter Mast fs Pieter; Pauwel De Pauw fs Danneel, welcke
 comp(aran)ten onder solemmelen eedt hebben verclaert gheswooren Craenkinders te sijn deser
 voorn(oemde) stadt, de Con(inklijke) Ma(jesteijt) midts(gaeters) Stadt ende Raedt goet ende ghetrauwe te
 sijn, de H. Catho(lieke) Roomsche Religie vooren te staen ende onderhouden, de voor(chreven) functie
 wel ende ghetrauwelijck te bedienen tot conservatie van de Rechten van de Compoiren vande wijnen soo
 vanden lande als vande stande, ende Dienvolgende gheen wijnen te lossen ende wercken uyt kelders van
 de cooplieden grossiers oft ander particuliere persoonen (...).

aan belang ingeboet. Er kwamen nog slechts 4 schepen per dag en tegen het einde van de XVIIIe eeuw was de kraan en de Lievekom praktisch onbruikbaar geworden. Deze kraan werd op 4.8.1787 openbaar verkocht om gesloopt te worden. De reden daarvoor was dat men aan de Coupure, aan de kaai van de St.-Agnetekom, een wippe had geplaatst. Dit werktuig was eenvoudiger en gemakkelijker te bedienen. Met het verdwijnen van de kraan aan de Lieve verdween ook alle havenactiviteit aldaar.

Tussen 1834 en 1836 werd deze havenkom grotendeels gedempt, ontstond er een ruimte voor het parkeren van stootkarren en verhuiswagens die niet langer aan de Korenlei welkom waren en na de jaren 1960 werd het een parkeerplaats voor auto's. Met de heraanleg van de Lievekaai in 1998 kreeg zij een aantrekkelijker uitzicht met een beperking aan parkeerplaatsen.

Een derde kraan bevond zich sedert de XVIe eeuw aan de Schelde nabij de St.-Pietersabdij aan de overzijde van de huidige Muinkkaai en die vooral gebruikt werd bij uitbreidingswerken aldaar en de bouw van hun nieuwe kerk die beëindigd werd in 1636.

Na 1780 maakten de kraankinders dus gebruik van de kraan (De Wippe) aan de St.-Agnetekom aan de Coupure (links); nabij het keizerlijk entrepot dat gebouwd werd in 1779-1780, op de plaats van het huidig zg. Blindenhuis of het J.L. Van Caeneghemgesticht uit 1852.

De Wippe bestond uit een T-vormige kraan met drie katrollen en een zware ketting waaraan soms 20 mannen moesten trekken. Deze kraan werd vernieuwd in 1837 maar verdween in 1885.

MAST EN DE PAUW

Reeds in het begin van de XIIIe eeuw werden sommige ambachtsgilden erfelijk in rechte. Bij de vleeshouwers was de zaak beklonken in het schepenjaar 1325-1326.

In een document van 1674 leest men dat de kraankinders behoren tot de families Mast, De Pauw en Van der Straeten. Ze was eigenlijk niet erfelijk in rechte, maar er was wel een streven naar. Opvallend en uitzonderlijk is ook dat bijna alle leden van de familie Mast ook tot de Vrije Nering van de Vrijchippers behoorden en het merendeel zelfs tot beide neringen.

Bij een telling op 15.12.1699 was de nering van de wijnschoders uitgebreid van 15 naar 23 leden, waaronder 12 van de familie Mast, 10 van de familie

De Pauw en 1 van de familie Van der Straeten (zie kopie hiervoor). Toen op vraag van de Raedt Fiscael op 15.4.1769 een lijst werd gemaakt van de kraankinders werden er 22 personen geteld waarvan 14 met de naam Mast en 8 met de naam De Pauw. Bij de inval van de Franse Republikeinen eind XVIIIe eeuw telde de nering nog 34 wijnschroders waaronder 21 met de naam Mast en 13 met de naam De Pauw.

Wijnschroders waren enkel kerels met spieren als slangen die kans maakten om door te breken. Er was trouwens een proef die heel wat kandidaten deed opschrikken. De kandidaat moest minstens 23 jaar oud zijn, een zware kabel dragen van het neringhuis aan de Kraanlei tot de Koestraat en er rechtsomkeer maken en zonder op adem te komen terugbrengen naar het neringhuis.

NERINGHUIS

Een eerste neringhuis van de wijnschroders – gekocht op 15.5.1441 – bevond zich in de eerste helft van de XVe eeuw in de huidige Corduanierstraat in het Patershol.

Neringen keken doorgaans uit naar een lokaal in de onmiddellijke nabijheid

Op het perceel Kraanlei / Kleine Vismarkt / Leie staat het oude neringhuis van de Wijnschroders (rechts) uit 1640 haaks op het nieuwe neringhuis van 1755 (links) (foto Erik Dekeyser).

*Op het perceel Kraanlei / Kleine Vismarkt / Leie staat het in 1993 gerestaureerde nieuwe neringhuis van de wijnschroders uit 1755.
(foto Erik Dekeyser).*

van het werk. Het lag dan ook voor de hand dat de kraankinders hun neringhuis bij de grote kraan aan de Vleeshuisbrug zouden optrekken in 1508. Het was dus daar dat zij sinds oudsher hun neringhuis bezaten dat na de opstand van de Gentenaars in 1540 door Keizer Karel werd verbeurd verklaard.

In 1542 werd het neringhuis verkocht. Door de teruggeschroefde wijnschrodersprivileges en door genoeg te sparen konden zij in 1545 hun voormalig lokaal terugkopen. Dit werd o.m. bewerkstelligd door Baven Mast, +1571 (fs Arend) als cnap van de vrije schippersneringen en als gezworene van de vrije nering der wijnschroders.

Het neringhuis onderging in 1640 een versteningsproces en in 1728 kregen de wijnschroders de toelating om hun neringhuis ook als herberg te gebruiken die ze 'In Nantes' noemden, naar de stad aan de monding van de Loire in Frankrijk. Zo vinden we er Pieter Rosseel (°1725) vanaf 1745-1746 als gezworen tavernier uitbater van het cabaret. Hij was gehuwd met Petronilla Mast (fa Jan Frans). Zijn schoonvader Jan Frans Mast (fs Frans) heeft er ook een tijd gewoond en overleed er in 1745. Het neringhuis werd toen ook wel In de groote craene genoemd.

Architect A.R. Janssens (1881-1953) reconstrueerde in 1912, met het oog op de Wereldtentoonstelling van 1913 dit gewezen lokaal van de kraankinders.

Thans is daar de geschenkenzaak Craenkindershuis, Kraanlei 2, gevestigd.

In 1754 vatte de vrije nering van de wijnschroders het plan op een nieuw neringhuis te bouwen haaks op het bestaande gebouw. De plannen werden getekend door Architect David 't Kindt (1699-1770) en op 14.6.1755 bekwaamen zij de bouwvergunning. Na enige tijd verrees daar een prachtig huis dat in 1786 door bouwmeester Bertrand nog werd verbouwd in een Lodewijk XVe stijl, zuivere rococo. De hoofdgevel telt elf traveeën, de gevel aan de Kleine Vismarkt telt er vijf. Ook in dit gebouw hield Pieter Rosseel er in de tweede helft van de XVIIIe eeuw verder herberg 'In Nantes'.

Bij de inval van de Franse Republikeinen en met de wet Le Chapelier van 1791 werd de gilde en elke vorm van beroepsorganisatie afgeschaft, het neringhuis werd in beslag genomen en openbaar verkocht: *Déchargeurs de vins – une maison séparée en deux habitations, savoir: un cabaret nommé Nantes habité par Pierre De Pauw et une boutique*. Het kreeg uiteraard een andere bestemming, maar in 1803 bemerkten we dat de kraankinders er nog steeds huisden. In 1849 werd dit huis eigendom van handelaar Jan De Coster en vervolgens van weduwe Fiers.

Een ander deel van dit pand kwam in 1845 in het bezit van Jan Baptist De Coninck die in 1838 ook reeds de twee huizen aan de overzijde (Kleine Vismarkt 1 en 3) van de familie Joseph Bernard Mast-Carprieaux had gekocht voor de som van 28.000 fr.

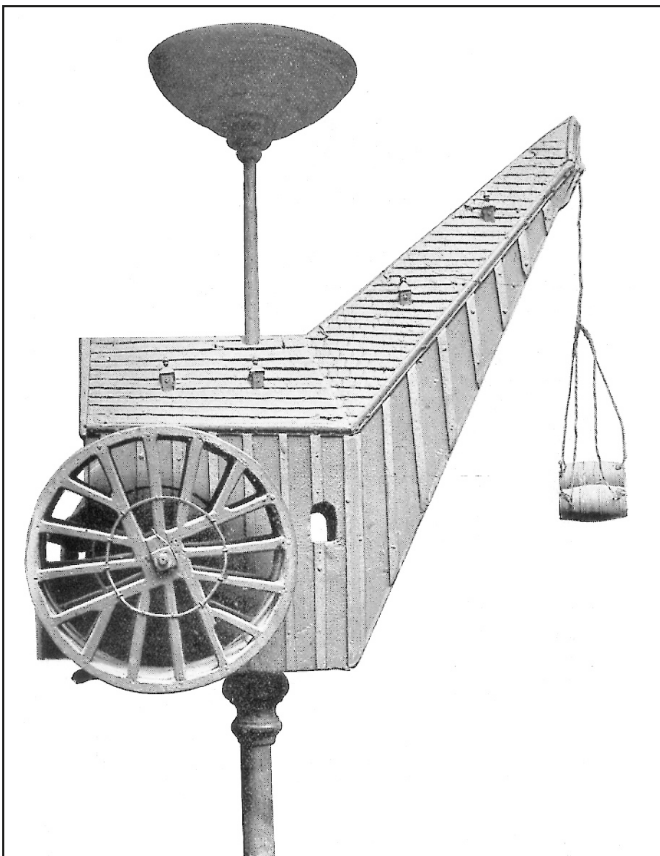
Begin 1904 was daar in de rechtereuleugel nog steeds café-restaurant Nantes gevestigd. Het was een gastronomische pleisterplaats die zowel voor wat betreft de keuken als voor de wijnkelder zeer op prijs werd gesteld.

De hoofddeur van dit gebouw gaf toegang tot de volksboekerij Het Davidsfonds. Nantes verdween, het Davidsfonds verhuisde en samen met een lederwarenhandel vond sedert 1915 het warenhuis Volksbelang er een onderkomen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog bevond zich daar tussen 1942 en 1944 de opeisingsdienst van de Duitse Bezetter. Tot 1985 was er na een nieuwkuis (Martin Shop) een textielzaak gevestigd. In 1981 werd het een beschermd monument. Het huis dat eigendom geworden was van 'nv De Ledebergse' had een gevel die eigendom was van de Stad Gent en was aan een zware doodstrijd bezig. Na een moeizaam gevecht van administratief en bestuurlijk kluwen begon in 1992 de restauratie en werd het wijnschrodershuis in ere hersteld. In 1993 vestigde het Mexicaans restaurant Pablo's zich in dit majestueus gebouw met als officieel adres Kleine Vismarkt 2.

KAPEL

De kraankinders hielden hun erediensten aanvankelijk in de Sint-Veerlekerk (aan het huidige St.-Veerleplein) dat in 1581 verkocht en deels gesloopt werd. Na de val van het Calvinistisch bestuur in 1584 is de Sint-Martinuskapel – als patroon van de wijnschroders – in 1596 terug te vinden in de Sint-Jacobskerk. De kerkelijke plechtigheden hadden echter voortaan plaats in de Sint-Michielskerk.

De standaard (of de vaene, zoals sommigen ze noemde) van de kraankinders die o.m. gebruikt werd bij begrafenissen, droeg als opschrift: doen maecten ten jaere 1739 door de vrye neringhe van de wynschrooders geseyt craenkinders bienen deze stadt. Een blazoen met het wapen van de wijnschoders draagt als opschrift: dit huis is doen maecten by de vrye neryng van de wynschrooders, gheseyt craenkinders dezer stede in 't jaer 1640.

Uit hout beeldhouwde en gepolychromeerde toortshouder van de wijnschroders (kraankinders) uit 1691.

DE NERING ZELF

De geschiedenis van de nering van de wijnschroders gaat terug tot 1300 toen de gilden zich in ambachten en neringen begonnen te organiseren.

Het oudste neringreglement van de wijnschroders dateert van 8.6.1355. De nering was toen de 39e in rang van de 59 neringen die toen bestonden.

OPENBARE VERKOOPING

VAN

MERKWEERDIGE OUDHEDEN,

VOORTKOMENDE VAN DE,

**gedurende eeuwen, te Gent, bestaen hebbende
vrye Neeringhe van Wynschrooders,**

GEKEND ONDER DEN NAEM VAN

KRAENKINDERS.

Deze Oudheden bestaan in de volgende voorwerpen:

- 1° De perpetuele Edicte of Privilegie verleend door Keizer Karel den vyfde, den 18 July 1548.
- 2° Een zyde Standaert in goud geborduurd.
- 3° Een Lyk-Laken, met zilver geborduere boorden.
- 4° Vier in goud en zilver geborduere Schilden, ahangende van het Lyk-Laken.
- 5° Twee kopere Kandelaers verbeeldende Adam en Eva.
- 6° Twee houten Kraentjens of Windassen, welke dienden voor kenteekens aen de Kraenkinders in openbare plegtigheden.

Deze Oudheden zullen te zien zyn vier dagen voor de verkoopning van elf uren tot 's middags, in de Verkoopzael Sint-Joorishof, Hoogpoort, alwaer zy zullen verkogt worden den Woensdag 22 October 1862, ten 11 uren, door FERD. VERHULST.

Gent, drukkerij van Ad. Van der Meersch.

Sommige neringen kenden een relatief kort bestaan. In 1477 was ze opgeschoven naar de 35e plaats. Hun aantal werd vastgelegd alsook hun rangorde, alhoewel ze nog enige kleine veranderingen onderging.

Tot in 1540 was de nering van de wijnschroders de 36e in rang (sommigen zeggen de 43e) van de 53 kleine neringen die te Gent actief waren en bezat als dusdanig een relatieve politieke macht.

Het was zo dat van 1370 tot 1540 de Gentse Collatie of gemeenteraad was samengesteld met mensen uit de Poorterie (met 6 schepenen); de weverij (met 10 schepenen) en de 53 kleine neringen samen mochten 10 schepenen leveren.

Aan het hoofd van de

Met de teloorgang van de nering van de wijnschroders werd ook uitverkoop gehouden van archiefstukken en voorwerpen die de nering hebben toebehoord.

nering stond de deken (heuverste). Hij was de officiële schakel tussen het magistraat en de nering. Hij werd bijgestaan door vier gezworenen en twee adjuncten, maar dit wisselde nogal eens in aantal. Verder was er ook nog een ontvanger die zijn kantoor had in het neringhuis. Het was een man van vertrouwen en uiteraard zelf lid van de nering. Hij collecteerde het kraan- en reepgeld en overhandigde dit aan de ontvanger van de stedewerken die het geld aan de nodige infrastructuurwerken besteedde. Zij hadden wetgevende, uitvoerende en gerechtelijke bevoegdheid.

De bestuursleden hadden de gewoonte zich met een prachtig uniform w.o. kapmantel te kleden bij feestelijke bijeenkomsten van het wijnambacht. De knaap van de wijnschrodersnering had ook te taak dienstbode te zijn.

De afkondiging van de Carolijnse Concessie op 30.4.1540, die zich hard en meedogenloos in het veilige rijk van de neringen moeide, bracht heel wat verandering in deze toestand. Het betekende meteen ook het einde van de stedelijke onafhankelijkheid. Hun politieke macht werd gebroken en er restte alleen nog een sociale functie.

Er kwam toen ook een fusie tot stand met de vatenvoerders, de wijnmeters, de kuipers en de wijnzeggers of de reclamemakers.

In artikel LXIX van de concessie stond b.v. te lezen dat nog slechts 21 neringen zouden overblijven. In rangorde was dit: *1. De vleeschauwers, 2. De visch-koopers, 3. De schiplieden, (...), 19. de cuypers, wijnmeters en wijnschroyers.* Aan het hoofd kwam een deken of heuversten die door de vorst werd aangesteld en werd gerecruteerd uit de notabele burgers.

Het toetredingsgeld om de vrijheid van nering te kopen bedroeg aanvankelijk 200 Vlaamse grooten.

De leertijd bedroeg één jaar aan de helft van het loon en de leerling was toen ook verplicht een eremaaltijd aan de overige neringleden aan te bieden ten bedrage van 60 Vlaamse grooten.

De zoon van een vrij kraankind moest 20 jaar zijn. Hij kwam er goedkoop van af want hij moest slechts de helft betalen (100 Vlaamse grooten).

In 1518 steeg de koopprijs naar 6480 Vlaamse grooten voor niet-zonen en van 200 naar 330 voor de zonen, waardoor men door deze uitzonderlijk hoge drempel de vrijheid van nering erfelijk maakte.

In de XVIIIe eeuw bedroeg het toetredingsgeld voor een leerling die minstens 23 jaar moest zijn uit 540 Vlaamse grooten. Na een proeftijd van 2 jaar met half loon en één jaar proeftijd met volledig loon werd een fooi van 180 Vlaamse grooten geëist vooraleer de leerling meester werd. Dan pas was hij vrij suppoost.

Met de Carolijnse Concessie in 1540 trachtte Keizer Karel de erfelijkheid in

economisch positieve zin om te keren door het toetredingsgeld voor om het even welke ambacht te beperken tot 240 Vlaamse grooten. Voor alle neringen is dit tot het einde van het ancien regime in 1791 blijven gelden. Enkel de vrije vlees- en visverkopers en de vrije schippers mochten hun privilege behouden wegens hun loyaal optreden ten aanzien van de Keizer. Keizer Karel herstelde de privilege voor een deel op 18.7.1548 en stond de kraankinders een zekere uitbreiding toe van de teruggeschroefde wijnschroedersprivileges van 1540. Toch zou de toestand nooit meer dezelfde zijn.

Kraankinders die huwden kregen 120 pond waarmee zij o.m. de deken, de gezellen en de gezworenen en suppoosten een maaltijd moesten aanbieden. Bij het overlijden van een gezel woonde heel de corporatie de begrafenis bij en werden de toorts, het vaandel e.d. bij de uitvaart meege dragen in de begrafenisstoet en in de kerk.

Om te mogen werken moesten de wijnschroeders 's morgens tussen 8 en 11 uur en 's namiddags tussen 13 en 16 uur bij de ontvanger van de kraankinders gaan dobbelen om een werkbiljet of vergunning te krijgen. Hij diende dit in bij de boekhouders van het wijnkantoor. Hij was een man van vertrouwen en noteerde de bedragen in zijn handboek. Bovendien genoot hij het vertrouwen van de Schepenen van de Keure. De wijnschroeder droeg op de linkerarm een plaat met opschrift Kraankind waardoor hij gemakkelijk herkend werd.

De kraankinders kwamen dikwijls in conflict, zo o.m. in het midden van de XVIIe eeuw toen de Gilde van de Zilveren Berg – bevoorrechte lastdragers waarvan de bediening erfelijk was van vader op zoon – een proces aanspannen tegen de kraankinders. De Gilde beweerde bevoorrecht te zijn en het alleenrecht te bezitten voor het lossen en laden van alle soorten schepen die arriveerden binnen de verschillende Gentse poorten. De kraankinders haalden terug gelijk bij de eerste rechter, waarna de Gilde van de Zilveren Berg beroep aantekende bij de Raad van Vlaanderen, die de kraankinders eveneens gelijk gaven.

Op 17.3.1787 vaardigde keizer Jozef II nog een edict uit waarbij de privileges – die de wijnschroeders bekomen hadden na de Carolijnse Concessie – werden bevestigd, de leeftijd en het inschrijvingsgeld werden bepaald.

Ook na de inval van de Franse Republikeinen en de afschaffing van de gilden bij wet van 17.3.1791 en van 29.9.1791 (wet Le Chapelier) bleven deze kraankinders hun taak verder uitoefenen.

Er bleef hen ook een sociale functie weggelegd. Zo zien wij dat de kraankinders nog op 25.3.1793, samen met de schippers, de beenhouwers, de viskopers en de vier schuttersgilden instonden voor de veiligheid van de stad.

De voordeze te committeren gheswooren
ders selve neeiinghe tot den definitieven
alles met aggregatie ende
ratificatie in forma actum den
22^{den} Junij 1778

Siwms De Pauw
van de Grand St. grand Grand Natch. 4de pieter
frans mast f. daniel
Emmanuel. De Pauw

Pietor Mast Daniel de pauw f. pauli

Jan mast

J. P. A. V. W.

† dits et mercet. van
Piel et Mast.

Pietor Mast f. Struick

Jan mast f. adriaen

Haeguel De Pauw

frans. Mast

† dits et mercet. van
Guilbericus Mast.

J. D. Pauw

DAVID PAUW

Ph. De Pauw

Judocus De pauw

De voordeze te committeren
gheswooren ders selve
neeiinghe tot den definitieven,
alles met aggregatie ende
ratificatie in forma actum den
22ste Junii 1778.

Op 1.10.1795 werden onze gewesten bij Frankrijk ingelijft waardoor ook hun wet van 1791 hier van kracht werd. Als één van de laatste corpsen werd ook dat van de kraankinders op 12.4.1796 afgeschaft. Het bleek al spoedig dat men van de ene op de andere dag, onder een eeuwenlange traditie van laden en lossen niet bruusk een streep kon gezet worden. Schepen voeren verder af en aan en werden gelost of volgesjouwd. Ondernemingen beschikten niet zomaar over gespecialiseerd personeel en diensten die een rijke ervaring hadden. Bij besluit van 9.1.1803 door burgemeester Frans Willem De Naeyer, werd het corps van o.m. de kraankinders hersteld, maar dan enkel voor de goederen die werden verhandeld op de markten en publieke kaaien. Zo bestond het corps in de XIXe eeuw nog uit 22 leden. In het Hollands tijdvak gebeurde de benoeming door het stadsbestuur.

Op 23.12.1840 nog schreven de kraankinders aan de heeren Burgemeester en Schepenen der Stad Gand (!): *Wij ondergeteekende Dekens van het Corps Kraankinders nemen de vrijheid UL met eerbied te vertoonen, dat, ingevolge art. 69 van het reglement op de stedelijke belastingen, wij kraankinders alleen bevoegd zijn tot het lossen en laden van wijnen en sterke dranken. Ons corps heeft tot heden zijn bestaan gehouden, wij verzoeken om door UL daer in gehandvest te worden.*

In deze brief volgen dan de namen van de twee gecommisioneerde kraankinders en de namen en leeftijd van de 19 niet gecommisioneerde (waaronder 15 met de naam Mast) met het verzoek deze laatsten te commisioneren. *Om het publiek met gemak te kunnen voldoen en de administratie van de stedelijke belastingen te dienste te zijn* stellen zij een kraankind ter beschikking, die zich midden op de Korenmarkt (aan het pakhuis) zal plaatsen tijdens de openingsuren van de markt *en ten allen tijde bereyd zijn tot het lossen en laeden van beweegd wordende wijnen en gedistilleerde dranken.*

Dan stellen zij zelf een tarief op (een aanpassing van de tarief van 4 floreal an X) van laden en lossen en een tarief voor het kelderen en stapelen van stukken. Gevolgd door vier handtekeningen: P.J. Mast, Fr. Mast, J. Mast en P. Mast.

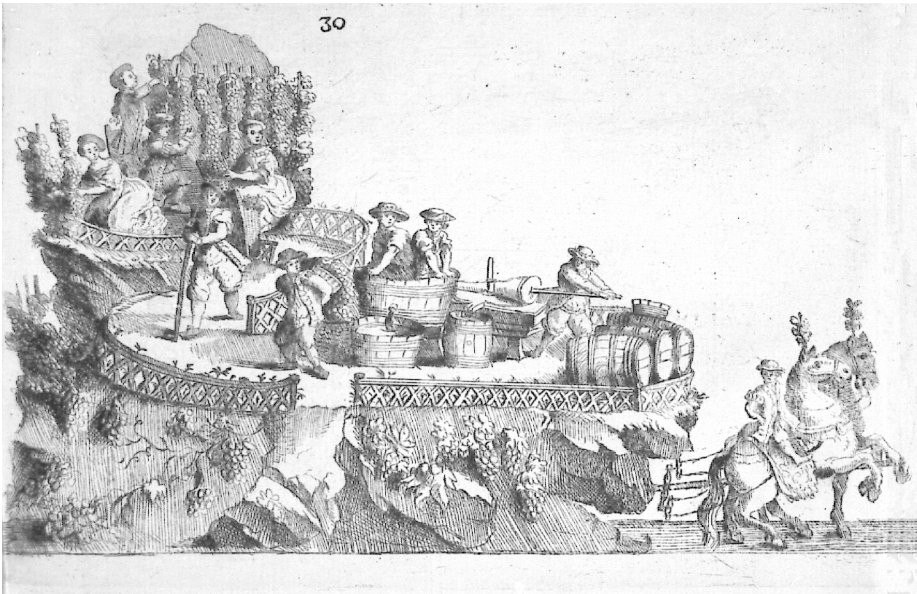
Tot 1857 bezaten de kraankinders het privilege om de kraan te bedienen. Eindelijk op 18.7.1860 ging, met de afschaffing van het octrooi, ook de Maatschappij der Kraankinders definitief ter ziele. De nering van de Wijnschroders gezegd kraankinders had meer dan 500 jaar bestaansrecht genoten.

Volgens Napoleon De Pauw (1835-1922) was het slechts een bescheiden ambacht en wellicht vond Ferdinand Van den Bemden (1824-1901) dit ook toen hij eind XIXe eeuw de stamboom Mast maakte en in alle talen zweeg over het aandeel van deze familie in de wijnschrodersnering.

Tijdens de tweede wereldoorlog achtte het stadsbestuur het gewenst op 1.7.1942 de Kraanstraat – aan de Ham en het Stapelplein – die er al bestond sedert de tweede helft van de XIXe eeuw, te wijzigen in Kraankindersstraat.

FEESTELIJKHEDEN

De Wijnschroders namen natuurlijk ook deel aan allerhande plechtigheden,

Deze praalwagen met daarbij 12 figuranten – allemaal kinderen van wijnschroders – werd getrokken door vier paarden en stelde de wijnoogst voor.

Omdat de wijnschrodersnering slechts bestond uit de families Mast en De Pauw waren het ook slechts die kinderen die op de wagen hadden plaatsgenomen:

De vier ruiters op de paardespennen waren: Egide Mast (°1757), zoon van Petrus en Maria Deginan; Isabelle Mast (°1753), dochter van Petrus en Marie Anne Maes. Van de familie De Pauw was er Joseph De Pauw, zoon van Guillaume; Rose De Pauw, dochter van Emmanuel.

Van de 5 mandendragers waren er 3 met de naam Mast: Joannes Mast (°1755), zoon van Petrus en Maria Anne Maes; Françoise Mast (°1758), dochter van Joannes en Isabelle Mast; Françoise Mast (°1761), dochter van Pierre (Petrus) en Maria Anne Maes. Van de familie De Pauw was er Lieven De Pauw, zoon van Emmanuel; Jean De Pauw, zoon van Lieven.

In de kuip waren twee kinderen met de voeten druiven aan het kneuzen: Petrus Mast (°1751), zoon van Michael Mast en Joanna De Meyere; Petrus Mast (°1757), zoon van Petrus en Maria Anne Maes.

De kuiper werd voorgesteld door Charles De Pauw (°1754), zoon van Lieven en Maria De Pauw.

stoeten, processies en cavalcades.

Bij feesten, optochten en processies droegen de kraankinders de toortshouder van de nering. Een in hout gebeeldhouwde en geschilderde toortshouder uit 1691 stelde de kraan voor die gedurende verschillende eeuwen door de wijnschroders werd bediend (zie afbeelding begin dit hoofdstuk).

Aanvankelijk was er de Auweet. Gegroeid uit een soort nachtwacht ontaalde dit vlug in een nachtelijke parade met veel machtsvertoon. Aan dit gebruik kwam een einde met de Concessio Carolina in 1540.

Een processie waar ook alle neringen aan deelnamen was de Sacramentsprocessie, waarbij het H. Sacrament in de stad werd rondgedragen op Sacramentsdag, de 2e donderdag na Pinksteren. Aan deze processie – de laatste decennia in afgeslankte vorm en met minder pracht en praal – kwam ca 1980 een einde, vooral wegens het toenemend autoverkeer en de achteruitgang van de geloofsbeleving.

Een belangrijke gebeurtenis te Gent was de cavalcade ter ere van de H. Macarius. Een cavalcade trok driemaal als een triomftocht door de stad op maandag 1, woensdag 24 en dinsdag 30 juni 1767, ter gelegenheid van de zevenhonderdste verjaardag van de Heiligverklaring van Macarius, schutsheilige tegen de pest. De cavalcade bestond uit vier delen en alle verenigingen, ambachten, gilden en neringen vonden het een eer een aandeel in de kosten te dragen. Zo leverde de wijnschrodersnering een aantal figuranten en bekostigden zij in het deel Herfst de praalwagen nr. 15 die de wijnoogst voorstelde. Op de praalwagen zaten 12 figuranten, allemaal kinderen van wijnschroders waaronder zeven kinderen van de familie Mast en vijf van de familie De Pauw. Wellicht werden deze praalwagens later, bij een andere gelegenheid nogmaals gebruikt.

Er waren nog tal van andere gelegenheden waarvan de kraankinders gebruik maakten – hetzij vrijwillig, hetzij gevraagd – mee op te stappen. Zo ook nog op 25.8.1793 bij de luisterrijke viering van primus Jan Baptist Hellebaut (1774-1819) waar heel de stad aan deelnam. Zo ook stapten bij de neringen naast de vrije schippers, de vleeschouwers en de viskopers ook veertien leden van de kraankindersnering mee op, in 't wit gekleed en versierd met wijngaardranken, samen met de wagen van Bacchus.

Op de praalwagen zat Bacchus op een wijnvat, vergezeld van twee bacchanten (saters) die hem gedurig het druivennat toereikten.

Erik Dekeyser

Bronnen:

Erik R. Dekeyser: *Familiegeschiedenis Mast – 1320-2002 –Vrije Schippersnering en Vrije Nering der Wijnschroders – 2002.*

SAG - Reeks 156/25 wijnschroders - nr. 7, insinuatie.

SAG - Reeks 156/25 wijnschroders - nr. 4.

SAG - Reeks 156bis nr. 41, van 27.4.1769 en ook in RUG - Vliegende Blaadjes IV/B/12.

SAG - Reeks 156/25 wijnschroders - nr. 8, van 22.6.1778.

SAG - Reeks 156/25 wijnschroders - nr. 11, van 30.6.1734.

SAG - Modern archief reeks DD nr. 22, nr. 406 (1826-1840), mutatieregisters. Twee huizen staende Vleeshuysbrugge 1 en 3 door publiek verkoop van 15.9.1838. Not. Eggermont. Dat. enr. 17.9.1838. Dat. overschr. 5.1.1839.

SAG - GSA2/W313 - *Beschrijvinge van het zeven honderdjaerig Jubile van den Heyligen Macarius*, uitg. Jan Meyer, Gent 1767. Nederlandstalige en frantallige uitgave; pag. 78 en 79.

RAG - Notariaat - Notaris Jacques Van Baveghem 21.7.1817, depot Roland nr. 23.

RUG - Fonds Vliegende Blaadjes - Handschriftenzaal I/K/4 - document uit 1756.

RUG - Fonds Vliegende Blaadjes - Handschriftenzaal II/K/6 en I/W/11 - openbare verkoop van 22.10.1862.

RUG - Fonds Vliegende Blaadjes - Handschriftenzaal I/W/11.

RUG: Joannes-Baptist Hellebaut, dossier met documenten betreffende deze primus. Handschriften nr. G13638.

MARC BOONE: *Van 'Portus Monialum' naar 'scroderrrie buten Bachten Biloke'*, in *Stadsarcheologie*, jg. 12, 1988, nr. 1.

DIRK LAPORTE: *De Lievekom te Gent - Bouwgeschiedenis*, in *Stadsarcheologie*, jg. 6, 1982, nr. 3.

DIRK LAPORTE: *Openbare werken aan de voormalige Lievekom te Gent*, VIAT, 1e jg. nr. 3, sept 1983.

PIERRE KLUYSKENS: *Gent heeft enkele gildehuizen kunnen redden: Van wijn en wijnschroeders* in *De Gentenaar* van 18.6.1974.

KAREL VAN KEYMEULEN: *Slag om restauratie Wijnschroedershuis* in *De Gentenaar* van 16.11.1989.

RPG: *Nieuw huis volgens oude plannen* in *De Gentenaar* van 2.6.1993.

Stad Gent - Bijlokemuseum Godshuizenlaan.

Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen - Stad Gent - 1976 - deel 4na - blz. 204.

RONALD DE BUCK, *Van wijn in Gent tot Gent in wording*, 1995.

RONALD DE BUCK, *De Concessio Carolina*, in *Ghendtsche Tydinghen*, 1990 blz. 85.

PROSPER CLAEYS: *Memorial de la Ville de Gand*, 1902, 1792-1830.

FRANS DE POTTER, *Gent van den oudsten tijd tot heden. Geschiedkundige beschrijving der stad*, 1883-1901.

NAPOLEON DE PAUW: *De voorgeboden van de Stad Gent in de XIVe eeuw*, 1885, p. 68.

VAN THORENBURG-MESTDAGH: *Histoire du commerce des Vins à Gand*, 1904.

GONTRAN VAN SEVEREN: *De Gildenhuizen*, in *Het Mandelboekje*, 14e jaar, nr. 1, april 1971.